

МОДЕРНИЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
ТА ЗА КОРДОНОМ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2014

Гріневич Я., Стадніченко А. П. Токсикотолерантність калпожницької річкової до дії іонів цинку водного середовища і роль її у біоіндикації стану останнього.....	346
Самойленко Л., Шелюк Ю. С. Структура і функціонування фітопланктону р. Ірша.....	349

РОЗДІЛ 5. ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Куликівська К., Павленко В. В. Становлення вищої освіти в Україні.....	353
Софієнко І., Сидорчук Н. Г. Музейна педагогіка як засіб екологічного виховання молодших школярів.....	357
Павленко В. В. Педагогічні ідеї М. Корфа щодо розвивального навчання в школі.....	359
Шельман О. Педагогічні ідеї в громадсько-просвітницькій діяльності Михайла Драгоманова.....	365
Водотісць М. Педагогічні погляди М. Драгоманова та М. Грушевського.....	367
Ігнат В., Вітвицька С. С. О. П. Довженко як учитель і вихователь.....	370
Данилюк С., Стародубець Г. М. Джерела «народності» Івана Миколайчука.....	373
Кутня Т., Рудницька Н. В. Економічний розвиток Ружинщини в 1990-ті роки: досягнення і проблеми.....	377
Ожгібесова М., Венгерська В. О. Питання жіночої освіти у періодиці Волинської губернії.....	380
Черняченко Л., Климова К. Я. Педагогічна характеристика українських букварів початку ХХІ століття.....	383
Кучерук В. А., Кутек Т. Б. Система фізичного виховання у народній педагогіці та її розвиток у спадщині видатних українських педагогів минулого.....	386
Рудницький М., Вовченко І. І. Фізичне виховання молоді в педагогічній творчій спадщині відомих українських педагогів ХХ ст.....	390
Пазіна В. О., Яворська Т. С. Становлення та розвиток гімнастики: історичний аспект.....	395
Палтко О. О., Яворська Т. С. Розвиток легкої атлетики на Житомирщині: історичний аспект.....	399

ПЕРЕДМОВА

Перетворення вищої освіти на один із вирішальних соціокультурних чинників інформаційного суспільства потребує відповідних змін як в організації системи національної вищої школи, так і в змісті, формах і методах навчального процесу.

Визначивши національні освітні пріоритети та долучившись до роботи над створенням модернізованої моделі вищої освіти європейського зразка, Україна приєдналася до Болонської конвенції в умовах сучасного глобалізованого, інформаційного суспільства знань.

Інформаційне суспільство – «суспільство знань» – потребує якісно іншої освіти, а тому зумовлює побудову освітніх систем, їх модернізацію відповідно до глобалізаційних викликів часу. Зокрема, навчальною потребою сьогодення для більшості країн світу постає необхідність переходу від усталеної адаптаційної моделі освіти, що притаманна індустріальному і постіндустріальному суспільству, до моделі інноваційної, мета якої полягає у розвитку здатності особистості адаптуватися до мінливих умов сьогодення.

В умовах становлення інформаційного і постіндустріального суспільства функцією вищої освіти є не тільки озброєння майбутніх фахівців у будь-якій галузі виробництва фундаментальними знаннями, вміннями, навичками, а й позитивним ставленням та здатністю сприймати нові наукові ідеї, технічні новачі, використовувати сучасні методи та технології для розв'язання виробничих завдань, розвивати у майбутніх фахівців творчі здібності, ініціативність, підприємливість, завдання вищої школи, як соціального інституту, полягає у сприянні самоудосконаленню, самоствердженню, самореалізації особистості, навчанню її професійній взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищем.

Модернізація освіти має бути спрямована на підвищення її ефективності й конкурентоспроможності. Потрібно створити модель вищої освіти, яка здатна реагувати на глобалізаційні виклики часу, на пропозиції світових ринків праці та їх вимоги.

Поділяючи думку вітчизняних і зарубіжних учених, можна у зв'язку з цим стверджувати, що потрібне концептуальне удосконалення системи вищої освіти і професійної підготовки фахівців за такими напрямками:

- 1) визнання людини як найвищої цінності та формування ставлення до неї як мети соціального прогресу;
- 2) модернізація професійної підготовки фахівців із вищою освітою, яка б сприяла підвищенню її якості;

Після війни, вкінці 40-х на початку 50-х років, фундамент для розвитку гімнастики на Житомирщині поклали В. Туловський та Г. Вінниченко. Жіночу гімнастику розвивала О. Кузьменко, яка виховала перших майстрів спорту.

У кінці 50-60-х рр. у м. Бердичеві гімнастів виховували Л. Пушкарьова, Л. Будова, а також родина Левкович. Активно гімнастика розвивалась у таких містах, як Новоград-Волинському, Коростені, Андрушівці. Центром розвитку було місто Житомир. У 60-х рр. відомими спортсменами були сестри Ромазанович, а житомирська гімнастка А. Дубовицька виконала норматив майстра спорту і була технічно дуже сильною спортсменкою.

У вересні 1969 р. була заснована Житомирська ДЮСШ № 2. На той час у школі працювало 5 відділів: спортивна гімнастика, спортивна акробатика, дзюдо, греко-римська боротьба.

У 70-80-ті рр. тренери Л. Айуниц підготували талановиту спортсменку Іршенко Маргариту, яка невдовзі стала майстром спорту СРСР, входила до складу збірної команди України, була срібною призеркою Спартакіади народів СРСР, чемпіонкою УРСР, переможницею міжнародних змагань.

Норматив Майстра спорту СРСР також виконав Л. Остапчук, перший тренер В. Туловський, який у складі збірної команди України був учасником двох Спартакіад народів СРСР, призер Чемпіонатів СРСР і УРСР.

У розвитку гімнастики на Житомирщині активну участь брали також заслужений тренер України І. Беліков разом із дружиною. Кращим гімнастам Житомирської ДЮСШ № 2 були присвоєні звання майстер спорту СРСР, серед них Наталія Суходольська, Ірина Ілюхіна, Алла Горбачька, Тетяна Роговченко (тренер А.С. Дубовицька), Ігор Маслюк, Ігор Бондар, Андрій Бобров (тренер Г.М. Вінниченко), які постійно входили до складу збірної команди області та були переможцями обласних і республіканських змагань.

Після розпаду СРСР розвиток гімнастики пішов на спад, перестали виділятися кошти, з'явилися проблеми з відбором дітей, майже відсутні належні умови для тренування та виховання спортсменів високого рівня.

Таким чином, гімнастика пройшла не легкий шлях свого розвитку, починаючи ще з Давньої Греції за багато віків до нашої ери, долаючи багато перешкод на своєму шляху, завдяки яким історія назавжди закарбувала стільки легендарних імен та блискучих перемог.

Список використаних джерел

1. Айуниц В.І. Основи методики викладання гімнастики / Айуниц В.І., Мельничук Д.Р. – Житомир, 2010. – С. 5.
2. Жалій А.П. Гімнастика / Жалій А.П., Палига В.Д. – К., 1975 – 354 с.
3. Журавин М.І. Гімнастика / Журавин М.І., Мельников Н.К. – М., 2002. – 448 с.
4. Смоленский М.В. Гимнастика и методика преподавания / Смоленский М.В. – Москва, 1987. – 336 с.
5. Укран М.І. Гимнастика. Учебник для техникумов физической культуры / Укран М.І., Шлемин А.М. – Москва: Физкультура и спорт, 1977. – 422 с.

О.О. Політко, магістрант ф-ту фізичн. вихов. та спорту;
Т.С. Яворська, канд. наук з фіз. вих. та спорту
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Розвиток легкої атлетики на Житомирщині: історичний аспект

На сучасному етапі легка атлетика стала дуже популярним видом рухової активності не тільки в Україні, але й у всьому світі. Легка атлетика – один із основних і найбільш масових видів спорту, що поєднує ходьбу й біг на різні дистанції, стрибки в довжину й висоту, метання диска, списа, молота, гранати (штовхання ядра), а також легкоатлетичного багатоборства – десятиборства, п'ятиборства тощо. У сучасній спортивній класифікації налічується понад 60 різновидів легкоатлетичних вправ.

Основні здобутки вітчизняної школи легкої атлетики стали можливими завдяки фундаментальним науковим працям В.М. Платонова, М.М. Булатової, Т.Ю. Круцевич, Г.М. Максименка, Л.С. Хоменкова, Д.П. Маркова, М.Г. Озоліна, Л.В. Волкова, В.О. Запорожанова та ін. [1, с.18].

Метою нашої статті є вивчити історичний досвід розвитку легкої атлетики на Житомирщині.

Легка атлетика культивувалась у всіх країнах світу, її історія сягає своїм корінням у глибину віків. Археологічні розкопки, знахідки, наскальні малюнки свідчать про те, що за багато віків до нашої ери змагання з легкої атлетики проводилися деякими народами Південної Америки, Азії, Африки, Стародавнього Єгипту та багатьох країн Близького і Далекого Сходу.

Проте великої популярності легкоатлетичний спорт досяг у Стародавній Греції, де проводилися загальнонаціональні змагання, які отримали назву Олімпійських ігор.

За твердженнями істориків з'ясовано, що перші ігри стародавніх греків відбулися у 776 р. до н. е. в містечку Олімпія, до програми яких було включено біг на один стадій (192,27 м). Деяко пізніше спортсмени почали змагатися у п'ятиборстві, яке включало біг, метання списа, диска, стрибки у довжину та боротьбу. Всі фізичні вправи стародавні греки називали атлетикою і ділили її на «легку», до якої відносили біг, стрибки, метання, стрільбу з лука, плавання й деякі інші вправи, що розвивають спритність, швидкість, витривалість, та «важку», до якої відносили боротьбу, кулачний бій і вправи, що розвивали силу.

Вважається, що початок історії сучасної легкої атлетики розпочинається з 1837 року в Англії, де було проведено змагання з бігу на дистанцію 2 км. З часом до програми змагань було включено біг на короткі дистанції, біг з перешкодами, метання ваги. З 1851 року в програму включено стрибки в довжину і висоту з розбігу, а з 1864 року – метання молота і штовхання ядра.

У 1896 році з ініціативи П'єра де Кубертена була відновлена традиція проведення олімпійських ігор, що дуже вплинуло на подальший розвиток легкої атлетики. До програми першої олімпіади в Афінах було включено 12

видів легкоатлетичних змагань: біг на 100, 400, 800 і 1500 м, марафон, біг на 100 м з бар'єрами, стрибки у висоту, довжину, з жердиною, потрійний стрибок, штовхання ядра, метання диска. Розіграш олімпійських нагород в Афінах у 1896 р. став першим офіційним міжнародним змаганням з легкої атлетики. З тих пір вона міцно зайняла провідне місце у програмі всіх олімпійських ігор.

Сучасна легка атлетика починає свій відлік із 1508 року. Перші відомі, правда неофіційні, змагання на теренах України відбулися 21 травня 1858 року в Миколаєві. У 1908 році в м. Катеринославі (нині Дніпропетровськ) засновується гурток легкоатлетів-любителів. Згодом такі ж гуртки з'являються в Одесі, Києві, а пізніше – Чернігові, Харкові, Мелітополі та Житомирі. У 1913 році в Києві відбулася перша Всеросійська олімпіада, у якій узяв участь житомирський Стефан Владиславович Іваницький та на якій уперше розігрувалися марафонський біг і жіноча першість із легкої атлетики. У серпні 1913 року після повернення з олімпіади С.В. Іваницький організував гурток легкоатлетів-любителів. У 1914 році в Ризі відбулася друга Всеросійська олімпіада, героєм якої став молодий бігун з Москви Василь Архипов.

На той час, у 1921 році, до складу збірної команди м. Житомира входили колишні гімназисти, які й були «піонерами» легкої атлетики – Вадим Снетенчук, Леонід Григор'єв, Олександр Єгоров, Віктор Карабанов, Микола Левицький, Микола Вакулко, Василь Угнівний, Георгій Дорн.

Починаючи з 1921 року, спортсмени Волині (Житомира) виходять на провідні позиції легкоатлетичного спорту України. 01 вересня 1921 року в перших змаганнях із метань на площадці інституту народної освіти (нині ЖДУ ім. І. Франка) та з бігу на 100 м на третьому бульварі перемогу здобув С.В. Іваницький, у стрибках у довжину та висоту – В. Карабанов, у штовханні ядра – Я. Розит.

У 1922 році відбулася перша Волинська губерньська олімпіада, під час якої було досягнуто ряд рекордних результатів у бігових та стрибкових видах та яка дала новий поштовх розвитку легкої атлетики. У 1922 році у Всеукраїнській олімпіаді у м. Харкові збірна команда Волині у складі 7 чоловік завоювала III місце та у 1923 році на першій Всеукраїнській спартакіаді також у м. Харкові знову виборолла III місце.

Улітку 1924 року відбулися Окружні спартакіади в м. Малині, Коростені, Бердичеві, а 26-31 серпня у м. Житомирі – I Волинська губерньська спартакіада. Для участі у Всеукраїнських змаганнях у м. Харків була відряджена команда Волині в кількості 12 чоловік. У 1924 році звання чемпіонів України завойовують Леонід Григор'єв у метанні списа та Вадим Снетенчук у потрійному стрибку.

У 1927 році на II Всеукраїнській спартакіаді, окрім чемпіонів В.М. Снетенчука та Н.Варенцової, III місце в стрибках у висоту (1 м 34 см)

завойовала Качанівська, м.Чернятин (Коростень), жіноча команда в естафеті (4x100м – 57,4 с) завоювала II місце та в естафеті 3x500м – III місце [5].

У червні 1935 року при міськраді фізкультури в Житомирі була організована школа легкої атлетики, де займалися кращі легкоатлети Павликовський, Жижин, Семко та ін. При стадіоні «Динамо» запрошував гурток «Юний динамівець». У 1936 році при Палаці піонерів та ювентів була відкрита спортивна школа з відділеннями: легка атлетика, футбол і гімнастика. Популярними стають масові змагання з легкоатлетичного кросу на призи газети «Радянська Волинь».

Важливою віхою у подальшому розвитку легкої атлетики в області стало утворення добровільно-спортивних товариств у передвоєнні роки. Безумовно, найкраще на той час виступили спортсмени товариств «Спартак», «Динамо», «Локомотив». Якщо у 1927 році легкою атлетикою в Житомирському окрузі займався всього 520 чоловіків, то на кінець 1940 року ця кількість зросла до 12305 осіб.

Відразу після визволення м. Житомира 31 грудня 1943 року в складних умовах перших післявоєнних днів і місяців розпочалася копітка робота з відновлення спортивної бази, налагодження навчально-тренувального процесу.

27-28 серпня 1944 р. в Житомирі відбулися перші післявоєнні змагання з легкої атлетики, переможцями якої стали І. Красницький, Ф. Мельников.

У липні 1945 року на Житомирському стадіоні «Динамо» три дні відбувалася обласна спартакіада, на якій 350 учасників відстоювали спортивну честь своїх районів і міст, змагалися за почесне право участі у республіканській спартакіаді. У змаганні команд міст з бігу, стрибків, малій і великій шведських естафетах, зі штовхання ядра і метання гранати першість завоювала команда м. Житомира, II місце – команда Бердичева, III – команда м. Коростеня. У липні 1945 року обласна рада ВДСТ «Трудові резерви» також провела свою першу спартакіаду, яка відбулася у м. Житомир та на якій фізкультурники товариства показали прекрасні результати з усіх видів спорту.

За даними архівних матеріалів, у період з 15 червня по 15 липня 1945 року в містах і районах відбулися районні й міські легкоатлетичні спартакіади, в яких взяли участь 22 тис. 326 спортсменів-легкоатлетів.

Улітку 1946 року відбулася перша післявоєнна обласна спартакіада школярів, 20-22 вересня – колгоспна спартакіада, в якій взяли участь спортсмени з 11 районів області, серед яких команда Коростишівського району здобула I місце. У 1946 році легкоатлети Житомирщини брали участь у Всесоюзному кросі в Москві у складі 44 учасників у першості України.

У період 1946-1950 рр. кращими легкоатлетами Житомирщини були І.Красницький, Шмакова, С.Болотова, Е. Велигуро, І. Голумбієвський, О. Смульська, О. Ступко, Ф. Мельникова, О. Слущкий, Н. Бакаляр, М. Білошицький, Ф. Вознюк.

У 1951 році учень СШ № 2 м. Бердичева, вихованець тренера В.О.Жабенко та спорттовариства «Іскра» Володимир Олександрович Ситкін встановив всесоюзний рекорд зі стрибків у висоту серед юнаків (181 см). В.О. Ситкін першим із українських стрибунів подолав 2-х метровий рубіж, першим із спортсменів Житомирщини брав участь в Олімпійських іграх 1956 року в далекому Мельбурні, розкрив тренерський талант засновника Бердичівської школи стрибунів у висоту В.О. Лонського.

У 1952 році було створено обласну федерацію легкої атлетики, яку очолював П.О. Жабенко та яка сприяла поліпшенню навчально-тренувального процесу, організації масової роботи з розвитку легкої атлетики.

У 1962 році вихованець тренера В.О. Лонського Валерій Скворцов виконав норматив майстра спорту СРСР зі стрибків у висоту, став чемпіоном Житомирщини, на республіканській спартакіаді школярів у Харкові став чемпіоном України та кандидатом до олімпійської команди країни. У 1966 році Скворцов став чемпіоном Європи з найкращим результатом – 221 сантиметр, а тренеру В.О. Лонському у 1968 році було присвоєно звання «Заслужений тренер СРСР».

У 1970-х роках одним із найкращих радянських стрибунів у висоту був учень тренера Віталія Лонського Р.Ф. Ахметов – майстер спорту міжнародного класу, заслужений працівник фізичної культури та спорту України, семикратний чемпіон України (двічі встановлював рекорд України – 219 см і 223 см), двократний переможець першості СРСР та Європи, чемпіон V Спартакіади народів СРСР (1972 р.), учасник XX Олімпійських ігор у Мюнхені, де виборов шосте місце.

Кращими тренерами того періоду були житомиряни М.Г. Кнітер, П.О. Жабенко, М.Й. Речич, Г.В. Босенко, А.А. Михайлов, бердичівляни – В.О. Жабенко, Я.М. Гердель, Ф.К. Мельников, Бочинський (Радомишльський район), С.І. Іванов, О.М. Слуцький із м. Коростеня.

Майже півстоліття виховує спортсменів високого класу майстер спорту СРСР, неодноразовий чемпіон і рекордсмен області, заслужений тренер УРСР М.І. Денисов. Саме його учениця Інна Євсєєва, рекордсменка світу з бігу на 1000 м, була найближче до Олімпійського п'єдесталу в 1988 р. в Сеулі й у 1992 р. на Олімпіаді в Барселоні (4 місце) із усіх олімпійців Житомирщини. Олена Колесник стала першою рекордсменкою України з бігу на 400 м із бар'єрами та чемпіонкою спартакіади України [5, с.3].

У 1995 році блискучий шанс увійти до складу збірної команди України, взяти участь у чемпіонаті світу з легкої атлетики у м. Гетеборзі та Олімпійських іграх у м. Атланті отримала майстер спорту міжнародного класу Інна Євсєєва. У цьому ж році вперше виконали норматив майстра спорту Сергій Шелесько, який у 2006 році був кандидатом у Олімпійську збірну України, Інна Вовченко (Коростишів), Інна Цуд та Наталія Алексєєва [2; 4].

Майже за 40 років тренерської й викладацької діяльності більше 30 чемпіонів і призерів України, кількох рекордсменів області підготував заслужений тренер України О.О. Зімаросєв.

Прославили легкоатлетичну Житомирщину й учні тренера В.О. Семченкова. У 1995 році у м. Київ відбулися змагання на першість серед юніорів, під час яких сформувалася збірна команда України для участі у міжнародних турнірах у Турції, Англії та Росії. До складу увійшло троє учасників – Тетяна Кравченко, Тетяна Воровченко і Микола Вікарій [3].

Житомирщина пишається виступами учасниці XXX Олімпійських ігор 2012 р. в Лондоні бердичівлянки Людмили Коваленко, яку тренує один із кращих фахівців області О.В. Гаврилюк. Усім нам пам'ятні виступи неодноразового чемпіонату СРСР, учасника XXII Олімпійських ігор Олексія Дем'янюка із Баранівки.

Легкоатлети області разом із іншими спортсменами гідно пронесли естафету олімпійського вогню XXII Олімпійських ігор.

Отже, Україна – традиційно одна з провідних націй у легкій атлетиці. Українським спортсменам належать світові рекорди: Сергій Бубка є власником світового рекорду в стрибках з жердиною, Інєсі Кравець належить світовий рекорд у потрійному стрибку, Юрій Сєдих – у метанні молота.

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що за роки існування легкої атлетики на Житомирщині підготовлено 13 учасників Олімпійських ігор, 14 майстрів спорту міжнародного класу. Чемпіоном світу став Ю. Кримаренко, срібним призером С. Горбенко. Звання чемпіонів Європи завоювали О. Журавльов, А. Мороз, срібну медаль виграла І. Євсєєва, бронзову Р. Ахметов, 26 легкоатлетів ставали чемпіонами та 9 рекордсменами України.

Список використаних джерел

1. Ахметов Р.Ф. Легка атлетика: підручник / Ахметов Р.Ф., Максименко Г.М., Кутєк Т.Б. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 320 с.
2. Вексельман А. З олімпійським прицілом / А. Вексельман // Інформ.-спорт. видання «Радянська Житомирщина». – 1995. – № 71 (27 червня).
3. Вексельман А. Путівки житомирян на міжнародні змагання / А. Вексельман // Інформ.-спорт. видання «Радянська Житомирщина». – 1995. – № 80 (18 липня).
4. Волинець М. Перед стартом головним / М. Волинець // Інформ.-спорт. видання «Радянська Житомирщина». – 1995. – № 60 (30 травня).
5. Грибан Г.П. Її величність – королева спорту / Г.П. Грибан, О.С. Кухарський // Інформ.-спорт. видання «Радянська Житомирщина». – 2013. – № 5 (3 вересня). – С. 2-3.
6. Озолин Н.Г. Легка атлетика / Озолин Н.Г., Воронкин В.И., Примакова Ю.М. – [4-е изд., доп. и перераб.]. – М.: «Физкультура и спорт», 1989. – 671 с.

Наукове видання

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Комп'ютерний макет: Н. М. Мирончук

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 11.04.14 р. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум.друк.арк. 23.5. Обл. вид. арк. 25.9. Тираж 300. Зам. 83.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідчення про державну реєстрацію:

серія ЖТ № 10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua